

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглядаються питання формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики в процесі диригентсько-хорової підготовки за умов взаємодії комплексу вокально-хорових дисциплін.

The article considers the issues of forming the future music teacher's professional pedagogic culture in process of conductor and chorus training under the condition of vocal and chorus subjects interaction.

Стратегічні засади організації та коригування всього навчального процесу вищої школи пов'язані сьогодні із перебудовою сучасної освіти, її інтеграцією в європейський освітньо-культурний простір, приєднанням до Болонської конвенції, у зв'язку із чим пріоритетним напрямом стає підготовка нової генерації вчителів – фахівців, готових до здійснення самостійної, активно-перетворюючої діяльності (неперервного, творчого пошуку, володіння ефективними навчальними технологіями, сучасними методиками педагогічної діяльності тощо). Це зумовлює посилення уваги та підвищення вимог суспільства до рівня сформованості відповідних фахових компетенцій випускників ВНЗ різних галузей, зокрема майбутніх учителів музичного мистецтва, адже саме від рівня їх професійної майстерності, ерудиції, культури залежить успішне вирішення завдань естетичного, художньо-творчого розвитку дітей в загальноосвітніх закладах.

У контексті вищезазначеної проблематики серед ключових питань в процесі формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів музики є сенс звернути увагу на недостатню кількість методичних рекомендацій із формування стабільних інтересів та позитивного ставлення студентської молоді до творчої самореалізації у вокально-хоровій виконавській діяльності, недостатню розробленість шляхів залучення учнівської молоді до різних видів вокально-хорового музикування, як умов плідного особистісно-колективного творчого самовираження.

Професійно-педагогічна культура особистості майбутнього вчителя музики є однією з складових елементів його загальної культури. Під професійною культурою розуміється певний “рівень здібностей, знань, умінь, навичок, необхідних для успішного виконання спеціальної роботи. Професійна культура включає в себе загальні уявлення про соціальну значущість конкретного виду праці, професійний ідеал, шляхи та засоби його досягнення” [1: 24] У свою чергу педагогічна культура майбутнього вчителя дисциплін мистецького спрямування зумовлює характер втілення всіх учительських функцій: освітньої, виховної, розвиваючої тощо. В змісті педагогічної культури можна виокремити сукупність стрижневих компонентів, як то: культура педагогічного мислення, спілкування, поведінки та зовнішнього вигляду, духовно-моральну культуру. Видатний педагог В.О.Сухомлинський розглядав педагогічну культуру як містке, багатогранне поняття, що охоплює різні боки особистісних проявів діяльності вчителя. Він бачив в особистості вчителя “першого і головного світоча інтелектуального життя школяра, який породжує в дитині потяг до знань, повагу до науки, культури, виховання” [2: 49] і стверджував, що педагогічна культура проявляється у постійній увазі вчителя до духовного світу вихованців.

До сутнісних аспектів професійно-педагогічної культури вчителя (педагогічної творчості, педагогічної майстерності, педагогічного покликання, педагогічної обдарованості, професійно-педагогічного потенціалу, професійного становлення, особистісного і професійного розвитку вчителя, культуротворчої особистісно-орієнтованої освіти, розвитку професійної індивідуальності вчителя) звертались у наукових працях А.Алексюк, Ш.Амонашвілі, Л.Ахмедзянова, Г.Балл, Є.Барбіна, І.Бех, Н.Бітянова, О.Бодальов,

Є.Бондаревська, І.Зязюн, В.Кан-Калік, Н.Кічук, І.Колеснікова, Б.Красовський, А.Маркова, Л.Мітіна, І.Підласий, О.Пехота, С.Подмазін, В.Радул, В.Семиченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, С.Смірнов, Г.Шевченко та інші. Формуванню професійно-педагогічних компетенцій вчителя музичного мистецтва присвячені наукові розвідки Ю.Алієва, О.Апраксіної, О.Ростовського, Л.Масол, І.Мостової, О.Рудницької, Г.Падалки, Н.Плешкової, Л.Хлебнікової, О.Щолокової та інші.

Але поза увагою ґрунтовних досліджень ще залишаються проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів музики засобами циклу дисциплін диригентсько-хорового спрямування. Отже, метою даної статті є необхідність обґрунтування того положення, що одними з визначальних факторів у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх учителів музики є комплекс дисциплін диригентсько-хорового напрямку, вплив яких на особистість студента-музиканта забезпечується як в індивідуальних, так і колективних формах навчально-виховної роботи.

За сучасними навчальними програмами диригентсько-хорова підготовка, як компонент фахової музично-педагогічної освіти студентів-музикантів, базується на ряді взаємопов'язаних між собою спеціальних дисциплін – хоровому диригуванні, хоровому класі, хорознавстві, вокальному класі та хоровому аранжуванні, серед яких за об'ємом навчального часу профілюючими є хоровий клас та хорове диригування. Важливість даних дисциплін обумовлена специфікою роботи вчителя музичного мистецтва, яка спрямована на практичну реалізацію завдань художньо-естетичного виховання учнів засобами хорового співу.

Як один з основних предметів диригентсько-хорового циклу, дисципліна “Хорове диригування” вивчається студентами протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі і є своєрідною творчою лабораторією, де здійснюється багатогранна навчальна робота з підготовки студента до його майбутньої професійної музично-педагогічної діяльності. Завданнями дисципліни “Хорове диригування” є розвиток у студентів музичних здібностей (музичного слуху, відчуття ритму, ладу, пам'яті, музичного й творчого мислення, артистизму), розширення музичного світогляду, засобами впровадження в навчальну програму кращих зразків хорового мистецтва, накопичення репертуарного багажу для подальшого використання в практичній діяльності, прищеплення професійних умінь та навичок, які дають можливість здійснювати вокально-хорову діяльність не тільки під час уроку музики, а й у позакласній роботі. Успішне вирішення даних завдань є можливим лише за умов оволодіння студентами різними методами осягнення вокально-хорових творів та їх виконавської інтерпретації, розширення власного музичного кругозору; відбір та накопичення репертуарного багажу для роботи із дитячими хоровими колективами.

В умовах індивідуальної роботи в класі хорового диригування, коли роль виконавського колективу зазвичай виконує кваліфікований концертмейстер, єдиним критерієм вірності та доцільності диригентських жестів студента є зауваження та пояснення викладача, які часто підкріплюються його власним показом. Але на звучанні “хору” – інструменту це взагалі не відображується, тим самим студент не шукає власних прийомів подолання тієї чи іншої погрішності, а лише копіює свого педагога. Щоб надати студенту можливості переконатися, що пластика його диригентських рухів повинна бути підкорена змістовному навантаженню твору (а у кожному окремому творі свої змістовно-образні та емоційно-виразні завдання), надати студенту можливість відчути себе не тільки учнем, а й вчителем, можна організувати зі студентами диригентського класу колективні уроки, основною метою яких є тренування витримки студента та практичне застосування на публіці знань, умінь та навичок, отриманих ним у процесі індивідуальної роботи з викладачем. Будь-який показовий виступ, навіть перед самою невеликою аудиторією, допоможе студентові у подоланні своєї нерішучості, скутості та слабкого рівня артистичності. Використання такої індивідуально-колективної діяльності дозволяє створити умови, за яких кожен студент постійно знаходиться в умовах активного творчого пошуку.

Фахова дисципліна “Хоровий клас” в системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва посідає одне з головних місць і є не тільки практичною базою для

засвоєння студентами-музикантами вокальних та диригентсько-хорових навичок, а й могутнім засобом формування у них цілого комплексу професійних та творчих компетентностей, володіння якими є нагальною потребою сучасної освіти. Виконавська майстерність, витончений музичний смак, естетичний світогляд – далеко не всі позитивні складові частини високорозвиненої особистості майбутнього фахівця. Хоровий клас – майже єдина практична дисципліна, яка надає можливість студентам безпосередньо ознайомитися з основними особливостями роботи в хоровому колективі. Складові частини професіоналізму студентів-музикантів у хоровому класі формуються шляхом розвитку їх творчої активності, яка виявляється в різних аспектах діяльності: зокрема, вивчаючи хорове мистецтво у його реальному звучанні, студент – учасник хорового колективу, навчається і співає в ньому як хоровий співак, а хоровий колектив є базою для знайомства з організаційними формами роботи в хорі, в якому студент набуває методичні і практичні вміння та навички хормейстера-практика. У студентів, що набувають досвіду диригента-виконавця в активному контакті з хоровим колективом, розвиваються організаторські здібності, воля, вміння підтримувати психологічний творчий контакт з учасниками хору і колективом у цілому. Тим самим, в своєрідних хорових умовах у студентів розвивається не тільки індивідуальний вокальний досвід, навички роботи над хоровим строєм та ансамблем, а й почуття колективізму, емоційність, художній смак, артистизм.

Програмою хорового класу передбачені завдання, що безпосередньо пов'язані:

- з вокальним вихованням майбутніх учителів музичного мистецтва;
- з формуванням навичок хорового виконавства.

Вокальне виховання в хорі базується на тісному зв'язку з навчальною дисципліною “Вокальний клас” та в умовах колективної практичної діяльності має на меті набути та закріпити основні співацькі навички, оснастивши студентів методичними прийомами роботи над творами вокально-хорового репертуару. До моменту виходу на активну шкільну практику студенти обов'язково мають набути певного особистого вокального досвіду та вміння його застосовувати у роботі з учнями, тому що базовий елемент шкільного уроку музики, яким є розучування пісні, має постійно супроводжуватися власними вокальними ілюстраціями, під час яких студенти зобов'язані продемонструвати увесь обсяг вокальних знань, умінь та навичок, зокрема: співацьку поставу, різні типи співацького дихання залежно від музично-виконавських цілей, єдину округлену манеру формування голосних у будь-яких теситурних умовах та чітке вимовлення приголосних звуків, розвинену рухливість голосу, володіння різними видами співацької атаки, звуковедення, фразування, тембрального забарвлення голосу залежно від драматургії твору тощо.

Форма колективних занять, в яких проходить навчання в хоровому класі, зумовлює формування навичок хорового виконавства, зокрема:

- виховання у співаків свідомого інтонування;
- спів у ансамблі (вироблення унісону як у межах однієї хорової партії, так і всього хору, ансамбль як узгодженість голосів по висоті та силі звуку, манері звукоутворення, тембрального забарвлення, спільність у відтворенні засобів музичної виразності – фразування та динаміки, єдність художнього втілення твору і т.д.);
- оволодіння різною силою хорової звучності та швидкості руху у їх поступовій та раптовій зміні;
- формування спільної дикційно-орфоепічної чіткості;
- досвіду спільного емоційного співпереживання – синестезії.

Отже, основним критерієм професійно-педагогічної культури сучасного педагога-музиканта нової генерації як передумови його якісного педагогічного самовираження, виступає фахова компетентність, що передбачає здатність до музично-освітньої діяльності на основі знань, досвіду, ціннісних орієнтирів, набутих здібностей у процесі професійної підготовки, яка найбільш ефективно формується за умов взаємодії комплексу вокально-хорових та диригентсько-педагогічних навичок, необхідних майбутньому вчителю музики у його професійній повсякденній діяльності та їх творчому застосуванні у самостійній роботі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: Учебное пособие / Под ред. Л.К.Гребенкиной, Л.А.Байковой. – 3-е изд., испр., и доп. – М.: Педагогическое общество России, 2001 – 265 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5т. – К.: Рад. школа, 1976. – 1977. – Т.4. – С.450–451.
3. Нор К.Ф. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього педагога у процесі вивчення творчої спадщини В.О.Сухомлинського // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т.42. Вип.29. Педагогічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2005. – 184 с.

УДК 378.14

Черних І.О.

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті розкрито особливості роботи з професійно орієнтованим текстом як засобом збагачення словникового запасу студентів медичного університету. Визначено напрями збагачення словникового запасу студентів – майбутніх медиків.

The peculiarities of work with the professionally oriented text as the means of enlarging the vocabulary of students of medical university are shown in the article. Directions of enlarging the vocabulary are determined, the types of exercises and tasks are selected, which help to enlarge the vocabulary of students – future physicians.

Професійна діяльність медика тісно пов'язана з мовленнєвою діяльністю. Лікар повинен вміло вести бесіду з пацієнтами, вміти майстерно доводити, переконувати, аргументувати свою точку зору, адекватно розуміти свого співрозмовника. Від цього також залежить правильність поставленого діагнозу. Це вимагає високого рівня підготовки фахівця як мовної особистості.

Проблема підготовки фахівця як мовної особистості є одним із головних завдань професійної підготовки. Про це говорить більшість науковців (Н.Д.Бабич, О.М.Біляєв, Л.І.Мацько та ін.), які вказують на те, що “фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як засіб самоформування і самовираження особистості кожного”.

У вищій школі професійна підготовка повинна стояти поряд із підготовкою мовної особистості, оскільки зв'язне мовлення пов'язане з певними труднощами, вимагає складних умінь, високого рівня загального й мовленнєвого розвитку. У вищій школі необхідно продовжувати формувати вміння будувати монологічні усні та письмові висловлювання. Це стає можливим на заняттях з курсу “Ділова українська мова”.

На думку О.Леонтьєва, засвоєння мови “передусім характеризується обиранням. Це означає, що окремі індивіди, групи індивідів, цілі покоління засвоюють у мові те і настільки, що і наскільки відповідає їх потребам в усвідомленні потреб у будь-якій діяльності” [3].

Робота з розвитку зв'язного мовлення стала предметом багатьох досліджень. Цією проблемою займалися Біляєв О.М., Івашкевич Н.Г., Мельничайко В.Я., М.І.Пентилюк. Багато праць присвячено цій проблемі і в Т.О.Ладиженської, Н.А.Пешковської, Н.І.Жинкіна, І.М.Соловйова.

Але в більшості наукових праць визначено особливості роботи з розвитку мовлення школярів. Недостатня кількість наукових досліджень, присвячених розвитку мовлення студентів, зокрема майбутніх медиків.

Метою нашої статті стало визначення особливостей роботи по збагаченню словникового запасу як одного з головних напрямків роботи з розвитку мовлення, і можливості збагачення словникового запасу студентів – майбутніх медиків на основі професійного тексту.